

โครงการประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๘

“ประเทศไทย 4.0 นวัตกรรมสร้างสรรค์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”

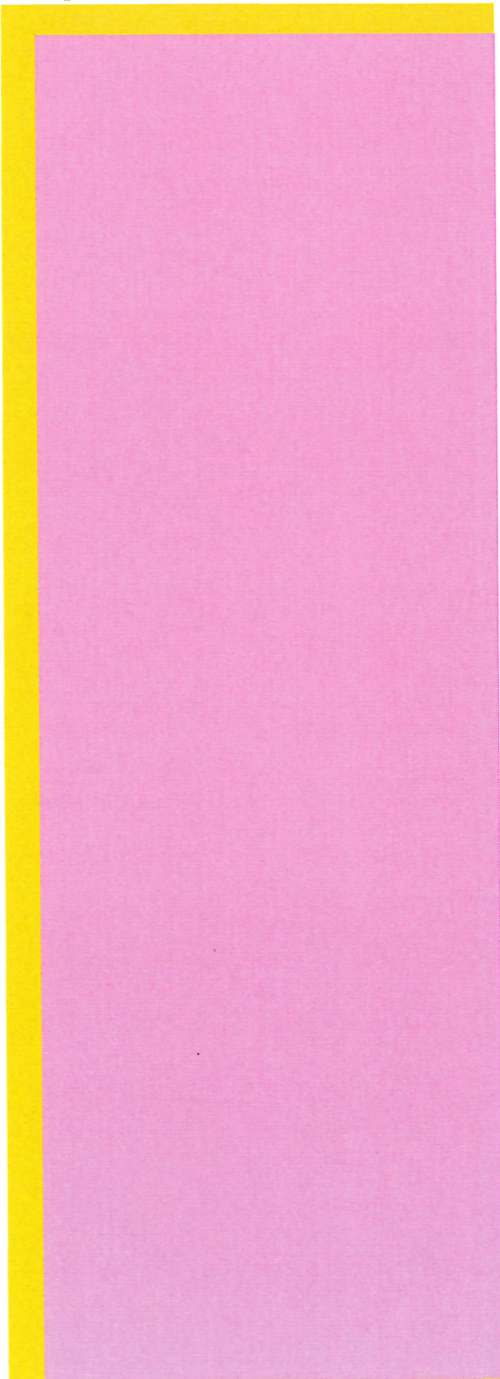
(The 8th National and International Graduate Study Conference (NGSC&IGSC 2018)

“Thailand 4.0 Creative Innovation for Sustainable Development”

IGSC
NGSC

The Graduate School, Silpakorn University
June 28 - 29, 2018
at Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre

ผู้ทรงคุณวุฒิ

❖ กลุ่มศิลปะและการออกแบบ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิตร
อาจารย์ ดร.จิราภรณ์ วงศ์ทองสงวน

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร. ระวีวรรณ โอฬารรัตน์ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร. ณวิทย์ อ่องแสงชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. แผ่นดิน อุณจะนำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันต์ สุวัจนราภินันท์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร. วารุณี หวัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล ตั้งสกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงยศ วีระทวีมาศ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. ศรัณย์ นักรบ
อ.ดร. สุปรียา หวังเจริญผล
อาจารย์ ดร. สายทิวา รามสูตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงพน ไไลประกอบทรัพย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรนาถ ลินอุไรพันธ์
อาจารย์ ดร. สุปรียา หวังเจริญผล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันดี พินิจวรสิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวไล ต้นจันทวงศ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐฉิณี กาญจนภรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิรมล กุลศรีสมบัติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รามสุร สีตลายัน
อาจารย์ ดร. วันชัย มงคลประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์

สถาบันดนตรีกัลยาณีวัฒนา

อาจารย์ ดร. จิรเดช เสตะพันธุ์

❖ กลุ่มมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาการจัดการ ศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร. วิสาข์ จิตวิวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพชัย พสุนนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรินทร์ เทเวตา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชวนชื่น อัครกะฉนิชชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีระวัฒน์ จันทัก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สายสุดา เตยเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. น้ามนต์ เรืองฤทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริชัย ดีเลิศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยური ญาณปรีชาเศรษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มีทนา วังถนอมศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บำรุง ไตรรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ อินทร์รักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สายสุดา เตยเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์พันธ์ ต้นวิมลรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เอกรินทร์ พึ่งประชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดำรงพล อินทร์จันทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เกษภูาลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสสินี บุญมีศรีสง่า
อาจารย์ พ.อ.ดร. สมคิด ภูมิโคกรักษ์
อาจารย์ ดร.ประไพพิมพ์ สุธีสินนันท
อาจารย์ ดร. สรัญญา จันทร์ชูสกุล
อาจารย์ ดร. ยงยุทธ วิถีไตรรงค์
อาจารย์ ดร. จิตพน ชุมเกตุ
อาจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีเกรียงทอง
อาจารย์ ดร.ระชานนท์ ทวีผล
อาจารย์ ดร.นิธิกร ม่วงศรีเขียว

การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อังคณา ตุงคะสมิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีรัชย์ เนตรถนอมศักดิ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พินดา วราสุนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
อาจารย์ ดร.ปิรินทร์ ชิมโซติ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร. เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จีรารวรรณ แสงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชานปวีช ทัตแก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระ กุลสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาภร ภิญโญฉัตรจินดา

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาจารย์ ดร. เพชรรัตน์ เจริมรอด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฆมสี มีภักดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนก กาญจนจันทร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ภัทรานุประวัติ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา โพธิ์ไพฑูริย์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ธนกฤต ลออสวรรณ

มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิพร รัตนกุล
อาจารย์ ดร.ไกล่รุ่ง อีโซ
อาจารย์ ดร.ไพเราะ มากเจริญ

สำนักศิลปากรที่ 3 พระนครศรีอยุธยา

นายอรุณศักดิ์ กิ่งมณี

กรมศิลปากร

นางประพิศ พงศ์มาศ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

คุณปณิตา สระวาสี

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

อาจารย์ ดร. กานต์จิรา ลิ้มศิริวง

อาจารย์ ดร. ธงชัย ทองมา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ชนัญ วงศ์วิภาค

ดร.กฤษฎา โสภา

ดร.กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย

❖ กลุ่มวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์
และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.วีรเชษฐ์ จิตตาคมชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.รังรอง ยกสำน

อาจารย์ ดร.กฤษฎาพันธุ์ ผลากิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุกุล วัฒนสุข

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลจิรา อุดมอักษร

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงดาว ฉันทศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทพญ. อมรรัตน์ วงศ์ล้ำชา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทพญ. ฉันทนา ตูลาพรชัย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.วริชฎา ศิล่าอ่อน.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ ดร.สุจิตรา รัตน์จิราอนุกุล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศศิกานต์ กู้พงษ์ศักดิ์

การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร. ปราณีต โอปณะโสภิต

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจวบ กล่อมจิตตร

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ อัครมงคลพร

รองศาสตราจารย์ ญญ.ดร. ศรีสมบัติ นวนพรัตน์สกุล

รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรชัย ฉันทไพศาล

รองศาสตราจารย์ ดร.มนัส พงศ์ชัยเดชา

รองศาสตราจารย์ ดร. เกษร จันทศิริ

รองศาสตราจารย์ ดร. สนทยา ลีหม้าทวาริณี

รองศาสตราจารย์ อุไรวรรณ ไอยสุวรรณ์

รองศาสตราจารย์ มาณพ ปานะโปย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนิดา อัครพิชยนต์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมวรรณ เผือกม่วง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวิภา วัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เอี่ยมพนากิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวรัตน์ ศิริวงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ จิตต์มั่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชีวิตา สุวรรณขลิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์พงศ์ พงศ์ศรีเอี่ยม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มานะไตรรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พฤติญา นิลประพุกษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอุมา ทองหล่อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ สอดศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุศรินทร์ ฆะปะปะบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทรี ระเบียบเลิศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนาพร ชื่นอ้อม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุขุม โฆษิตชัยมงคล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพรรณ ลีศิริชัยกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทราพร ภูมรินทร์

อาจารย์ ดร.ณัฐพล พรพุทธพงศ์

อาจารย์ ญญ.ดร. ลาวลัย เชียงจิ่ง

อาจารย์ ดร. ประสพชัย ทองไหลรวม

อาจารย์ ดร.เฉลิมพงศ์ วรวรรโณทัย

อาจารย์ ดร. ภมร ศิลาพันธ์

อาจารย์ ดร.สุภาพ เกิดแสง

อาจารย์ ดร. วรัญญา พูลสวัสดิ์

อาจารย์ ดร.สุมนมาลย์ จันทร์เอี่ยม

อาจารย์ ดร. อรอนงค์ แซ่มเล็ก

อาจารย์ ดร.กิตติยาพร สิงห์สัมพันธ์

อาจารย์ ดร.รัชดาพร คณาวัช

อาจารย์ ดร.นัยน์รัตน์ กันยะมี

อาจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง

อาจารย์ ดร.ยรรยงค์ พันธุ์สวัสดิ์

อาจารย์ ดร.ศราวุธ ภูไฟจิตรกุล

อาจารย์ ดร.วิไลวรรณ สิริโรจนพุด

อาจารย์ ดร.กฤษณะ เรืองฤทธิ์

อาจารย์ ดร.กฤติยา เลิศชุมพะเกียรติ

อาจารย์ ดร.ปณิดา ดวงแก้ว

อาจารย์ ดร. ภมร ศิลาพันธ์

อาจารย์ ดร. ธนวดี พรหมจันทร์

อาจารย์ ดร. ณัฐวิภา ธาราวดี

อาจารย์ ดร.รัชชารัตน์ มงคล

อาจารย์ ดร.วัชรภรณ์ ร่มธรรม

อาจารย์ ดร.พิริวิทย์ เชื้ออวงบุญ

อาจารย์ พรชัย เปลี่ยมทรัพย์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

พระนครเหนือ

รองศาสตราจารย์ ดร. ถิรารุช พงศ์ประยูร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร

ลาดกระบัง

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ ห่วงรักษ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะดา อภิธานันต์ ตันตสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

รองศาสตราจารย์ วีระพงศ์ จีวประดิษฐ์กุล

รองศาสตราจารย์ ดร. สร้อยดาว วินิจนันท์

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย เทพา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

อาจารย์ ดร.วิทวัส สิงห์สังข์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาจารย์ ดร. วงศกร พงศ์โสภิตานันท์

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรพงศ์ เบญจศรี

การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพงศ์ เหล่าสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญเรือง คำศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นารีลักษณ์ นาแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธารทิพย์ บุญส่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คเชนทร์ แดงอุดม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิรินุช จินดารักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิราณี ขำล้ำเลิศ
อาจารย์ ดร. รัมภา จุฑะกนก
อาจารย์ ดร. จินตนา ว่องวิทย์การ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อาจารย์ ดร. ธนายุทธ แก้วมารยา

❖ กลุ่มมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล บุญลือ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร. ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ
รองศาสตราจารย์ ดร. เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร. นยา สุจฉายา

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิศปัติย์ ชัยช่วย

รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการ
เรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

THE PATTERN AND STRATEGIES ACTIVE CITIZEN EDUCATION: CASE STUDY OF THE WESTERN YOUNG ACTIVE CITIZEN

ผู้วิจัย กัณฑ์กร จรัสมาธูสร , รศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา
โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก วิธีการวิจัยตามแนวทางการวิจัยเชิง
คุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ค้นหาประเด็นที่สำคัญในการ
กำหนดรูปแบบ กลยุทธ์การดำเนินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบ
จากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก
เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็ก
และเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เกิดจากการสร้างกลไกการดำเนินงาน ที่แบ่งย่อยเป็น
4 กลไก คือ กลไกทีมคณะทำงาน กลไกคณะทำงานระดับจังหวัด กลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมที่ปรึกษา
โครงการ ความสำเร็จของการดำเนินโครงการต้องสร้าง 4 กลไกย่อยให้สำเร็จ จากนั้นจึงสร้างกลไกการ
สร้างเยาวชน โดยให้เยาวชนและพี่เลี้ยงเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ การสร้างเยาวชนให้
เป็นพลเมืองต้นรู้ ต้องอยู่ภายใต้กลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการที่ต้องเรียนรู้จากชุมชน ร่วมมือกับคนใน
ชุมชน สรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีกลไกทีมคณะดำเนินงาน และกลไกทีมพี่เลี้ยง
ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมของแต่ละช่วงวัย และติดตามหนุนเสริมโครงการของเยาวชน สรุปบทเรียน
จากการทำโครงการของเยาวชน และเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมือง

คำสำคัญ : สังคมภาคตะวันตก / เยาวชน

Abstract

This research aims to study pattern and strategy of active citizen creation: case study of young active citizen on western society. The qualitative research is applied with this study by proceeding fieldwork interview to the main contributors to look for the key factor to determine pattern and strategy on the research. Data analysis and data categorization are another key to find the answer from what's needed to learn and link

the data with several patterns until it causes the grounded theory approach which is the theory introduced from phenomenology study.

The result portrays that pattern and strategy of active citizen creation: case study of young active citizen on western society have been established by operational mechanism. The operational mechanism is divided into 4 categories: 1. Teamwork mechanism 2. Regional teamwork mechanism 3. Mentor mechanism and 4. Research advisor mechanism. First factor to lead the research finished successfully is that these 4 mechanisms must be fully established. Another step is to use a mechanism to form the youth by letting young citizen and mentors be parts of the stage due to the research plan. To produce young people to be the active citizen must be conducted under motivated strategy by learning from the community, operating with them and continuously summarizing the lessons learned from the activities. The lessons are properly designed to match with each generation by teamwork mechanism and mentor mechanism, together with the follow-up process of youth to sum up the lessons from the youth project and connect with people to display the citizen value.

Key Word: Western society / Youth

บทนำ

จากกระแสการพัฒนาของประเทศที่มีการเปลี่ยนอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น ขณะเดียวกันอัตราความสุขและคุณภาพชีวิตของคนมีแนวโน้มลดลง เกิดการเอาตัวแปรียบ ขาดคุณธรรม จริยธรรม และขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สถาบันครอบครัวจึงต้องเผชิญการใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบจนส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว บุคคลที่มีความรู้ความสามารถดูแลรับผิดชอบการดำเนินชีวิตของตนเองได้ เป็นอย่างดี มีคุณภาพ มีคุณธรรมภายในกรอบกติกาของสังคมอย่างมีความสุข สังคมจะพัฒนาได้ต้องขึ้นอยู่กับการพัฒนาคนที่อยู่ในสังคมนั้น รากฐานการพัฒนาคนอยู่ที่เป็นคนมีความสุข คือ สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข (ประเวศ วะสี, 2546) การสร้างความเป็นพลเมือง จึงเป็นเรื่องที่ทุกประเทศพยายามผลักดันให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญมาโดยตลอด คุณค่าของความเป็นพลเมืองจะเป็นเครื่องมือที่นำพาประเทศให้อยู่รอดและเกิดการพัฒนาตั้งแต่รากฐานของสังคม

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในส่วนของแนวโน้มการพัฒนาเยาวชน ให้ความสำคัญ เรื่อง การพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม และความเป็นพลเมือง จะเห็นว่าเยาวชนถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเป็นกำลังที่มีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559) การพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการสร้างนักคิด และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้จึงไม่สามารถเรียนรู้ได้จากที่นั่งในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องบูรณาการจากการเรียนรู้การลงมือปฏิบัติและการสรุปทบทวนจากการเรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ภายใต้การดำเนินงานของ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม ร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เห็นถึงความสำคัญ ในการพัฒนาเยาวชนที่มีอายุ 15 – 25 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 เป็นต้นมา ในพื้นที่นำร่องภาคตะวันตก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี เพื่อสร้างเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ ชุมชนท้องถิ่น เปิดพื้นที่ในการนำศักยภาพออกมาใช้ช่วยเหลือชุมชน สร้างความผูกพันระหว่างตนเองกับ ท้องถิ่น และยกระดับไปสู่การมีส่วนร่วมในการเป็นคนรุ่นใหม่ที่ใส่ใจชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เพื่อพัฒนา เยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ มีคุณภาพ เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีจิตสาธารณะ (Active citizen) และเป็นผู้ในการ เปลี่ยนแปลง (Change Agent) (ข้อมูล โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก) อีกทั้งโครงการดังกล่าวยังมีการสร้างกลไกการดำเนินงานที่เรียกว่า ทีมคณะทำงาน (Coaching) ที่มาจาก เจ้าหน้าที่โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก และกลไกพี่เลี้ยงของกลุ่ม เยาวชน เพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เกิดสำนึกความเป็นพลเมือง

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตกดำเนินกิจกรรมโครงการ มาตั้งแต่ ปีพ.ศ.2558 ด้วยการประชาสัมพันธ์โครงการตามสถาบันการศึกษา ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น ในแต่ละปีจะมีเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 20-25 ทีม ทีมละ 5 คน โดยงบประมาณสนับสนุนโครงการละ ไม่เกิน 20,000 บาท ระยะเวลาการดำเนิน โครงการของเยาวชนในแต่ละปีใช้เวลาประมาณ 8-10 เดือน แบ่งเป็นการจัดเวทีกิจกรรมตามแผนงาน 6 กิจกรรม เริ่มต้นจากการเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยน ศึกษา ต้นทุนและสถานการณ์ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็น โครงการจากการมีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ใน ชุมชนภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ การดำเนิน โครงการในปี ที่ 1-3 สร้างกลุ่มเยาวชนในเครือข่ายจำนวนมากกว่า 60 โครงการ กระบวนการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมือง ต้นรู้ ไม่ได้มุ่งเน้นถึงความสำเร็จของ โครงการที่เยาวชนแต่ละทีม ได้ตั้งเป้าหมายเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้น กับกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ การสร้างทีมพี่เลี้ยง โครงการเยาวชนในพื้นที่ใช้หลักคิดการตั้ง คำถามให้เกิดการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมโยงสู่สถานการณ์ของสังคมส่งเสริมให้ เยาวชนเป็นพลเมืองต้นรู้ สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน มีความคิดสร้างสรรค์สังคมใน ศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2556)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบและกลยุทธ์การสร้าง พลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ซึ่งข้อมูลที่ได้ จากการศึกษายจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์และเป็นตัวอย่างในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ และเหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก” เป็นการศึกษาโดยใช้แนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอธิบายเรื่องราวและประสบการณ์ต่างๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การค้นหาประเด็นที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบ กลยุทธ์การดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยได้วางโครงร่างและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อทำสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) กับเจ้าหน้าที่โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 6 คน ตัวแทนที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก จำนวน 2 คน ตัวแทนที่เลี้ยงโครงการของเยาวชน ปีที่ 1-3 จำนวน 4 คน กลุ่มเยาวชนจำนวน 4 กลุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการทำวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือวิจัยที่สำคัญเพื่อช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน ถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 การรวบรวมข้อมูลเชิงลึกที่เพียงพอในการหาข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมผัสกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ดังนั้นเครื่องมือในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่สำคัญคือ ตัวผู้วิจัย (ชาย โภชิตา, 2550)

2.2 ศึกษาคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้า ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมการรับคำชี้แนะแนวทางจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.3 เครื่องมือที่ช่วยจดบันทึก คือ สมุด ปากกา สำหรับจดบันทึกที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ซึ่งช่วยในการบันทึกคำพูดที่สำคัญ สภาพแวดล้อม บรรยากาศ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล

2.4 เครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้บันทึกข้อมูลเสียงสัมภาษณ์จากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลมาใช้ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.5 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามปลายเปิด โดยผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามอย่างละเอียดเท่าที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยใช้ถาม คือ กระบวนการการออกแบบวิธีการดำเนินงานภายใต้การทำโครงการฯ เพื่อนำไปสู่รูปแบบการสร้างพลเมืองต้นรู้ การกำหนด กลยุทธ์ การดำเนินงานที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนโครงการฯ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ รวมไปถึงการให้ความหมายของการเป็นพลเมืองต้นรู้และการเปลี่ยนแปลงของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ โดยแนวคำถามมีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการเจาะลึกถึงคำตอบ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลออกมาได้อย่างแม่นยำที่สุด

3.1.2 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field-note)

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาดOCUMENT (Document Analysis) แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาเป็นแนวทางในการตั้งประเด็นคำถามและเก็บข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์การศึกษาและวิจัยในครั้งนี้

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation technique) (สุภางค์ จันทวานิช, 2553 : 128-130) โดยใช้วิธีการตรวจสอบ 3 วิธี คือ

4.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยตรงจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ แหล่งเวลา ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

4.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาพิจารณาร่วมกัน ทั้งการสังเกต พฤติกรรมควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมกับการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบเพื่อยืนยันว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก” ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ต้องการศึกษาและเชื่อมโยงข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จนเกิดเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Approach) เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาโดยมีแนวความคิดหลักว่า การศึกษาเพื่อการเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ จำเป็นที่ต้องเข้าใจในกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายในสิ่งต่าง ๆ ตามโลกทัศน์ของตนเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหาคำอธิบาย หลักการโดยทั่วไปของการสร้างทฤษฎีฐานราก และข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่ได้มานั้นจะนำมาเสนอในรูปแบบของแบบแผน (พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2547)

เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาแยกรายละเอียดแตกข้อมูลเป็นส่วนย่อยๆ คัดแยกข้อมูลออกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลไปใช้ พิมพ์สัมภาษณ์จากการจดบันทึก การถอดเทปสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เรียบเรียงเนื้อหาให้ตรงตามประเด็นจากการสัมภาษณ์ ทบทวนเนื้อด้านข้อมูล แล้วนำมาอธิบายปรากฏการณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก พบว่ารูปแบบการสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ประกอบไปด้วยรูปแบบการสร้างกลไกการดำเนินงาน 5 ระดับ ดังนี้

1. กลไกทีมคณะทำงาน (Coaching) คือทีมงานเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ดำเนินการ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิสยามกัมมาจล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เป็นกลไกที่มีหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การเติมความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงาน การสร้างพี่เลี้ยงที่มาจากชุมชน ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ อบต. พัฒนาระบบฐานข้อมูลเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่มีสำนักพลเมืองร่วมกับพี่เลี้ยงผ่านการเรียนรู้ชุมชนท้องถิ่นเผยแพร่สู่สังคมเชิงกว้าง เพื่อให้เกิดการสานเครือข่ายและขับเคลื่อนงานในระดับชุมชน จังหวัด และภูมิภาคตะวันตก กลไกทีมคณะทำงาน จะมีทีมประสานงานจากมูลนิธิสยามกัมมาจล กำกับ ดูแล ติดตาม และพัฒนาทักษะการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชน

2. กลไกคณะทำงานจังหวัด เกิดจากการที่ทีมคณะทำงาน หาเครือข่ายคนทำงานเด็กและเยาวชน ทั้งเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น แกนนำชุมชน และครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์ทำงานกับเด็กและ

เยาวชน ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก ได้แก่ สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี การวางกลไก
สร้างการรับรู้ การขับเคลื่อนงานติดตามหนุนเสริมเพื่อยกระดับการทำงานเชิงระบบ อีกทั้งมีบทบาทหน้าที่
การให้ข้อเสนอแนะตั้งแต่การพิจารณาโครงการ และให้มุมมองต่อการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของ
เด็กและเยาวชนต่อกลไกทีมคณะทำงาน รวมถึงบูรณาการสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคตะวันตก

3. กลไกทีมพี่เลี้ยง เกิดจากการกลไกทีมคณะทำงาน ค้นหาเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น ครู
อาจารย์ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ อบต. ที่สนใจการทำงานเด็กและเยาวชน มาพัฒนาสร้างพี่เลี้ยงในพื้นที่ 4
จังหวัดภาคตะวันตกให้มีทักษะการเป็น Coach เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมือง การเป็นพี่เลี้ยง
โครงการต้องมีทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการรับฟังความคิดเห็นของเยาวชน ไม่ยึดยึดความคิด
สามารถตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ได้ มีทักษะการบริหาร
จัดการโครงการ เข้าใจแนวคิดและเป้าหมายโครงการ สามารถออกแบบกระบวนการและกิจกรรมได้อย่าง
เป็นระบบ มีทักษะการสังเกตการณ์เรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของเยาวชน สร้างแรงบันดาลใจแก่เยาวชน
ให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมือง การพัฒนาทักษะให้กับทีมพี่เลี้ยง จะมีกลไกทีมคณะทำงาน เป็นพี่
เลี้ยงในการพัฒนาทักษะต่างๆ ไปพร้อมกับการดำเนินโครงการของเยาวชน

4. กลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ ที่ปรึกษาโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคม
ภาคตะวันตก เป็นอีก 1 กลไกที่สำคัญของการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัด
สมุทรสงคราม ทั้งการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือการขับเคลื่อนงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชน
ทีมที่ปรึกษาของโครงการจะช่วยให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบ แนวทางการดำเนินงาน และมุมมองการ
ดำเนินงาน รวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น กลไกที่ปรึกษาโครงการนั้นจะเข้ามามีบทบาทเป็นครั้ง
คราวกับการดำเนินงาน โครงการพลังเด็กและเยาวชน

5. กลไกเด็กและเยาวชน เกิดจากโครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก
ที่ขับเคลื่อนโครงการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 มีเยาวชนเข้าร่วมจำนวน 3 รุ่น กว่า 60 โครงการ เยาวชนที่ผ่าน
การเข้าร่วมโครงการจะถูกพัฒนาให้เรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นและสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมือง เพื่อให้
เยาวชนเป็นผู้นำที่มีจิตสาธารณะ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและเติมโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ
เยาวชนทุกโครงการจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมเวทีนับ 1 สร้างสำนึกปลูกพลเมืองภาคตะวันตก เป็นกิจกรรมที่ให้เยาวชนเข้าร่วม
เพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ภูมินิเวศน์ภาคตะวันตก วิเคราะห์ฐานทุนชุมชน รูปแบบ
กิจกรรมเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สนุกสนานเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการกลับไปอยากทำอะไร
เพื่อชุมชน กล่าวคือ เมื่อเยาวชนและพี่เลี้ยงได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้จะได้เรียนรู้โจทย์ในชุมชน ค้นหาปัญหา
ในชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหา เลือกโจทย์ที่เหมาะสมกับตัวเอง และบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชน เมื่อจบ
กิจกรรมเวทีนับ 1 เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการยอมรับความคิดเห็นท่ามกลางความหลากหลาย
ทางด้านความคิดและกลับไปตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ หากมีความสนใจเยาวชนเหล่านั้นจะต้องเข้า
กิจกรรมเวทีนับ 2 ต่อไป

2. กิจกรรมเวทีที่ 2 ยั่วให้คิดดูให้ทำ เป็นกิจกรรมที่เติมทักษะการบริหารจัดการ โครงการ (Project Management) เขียนโครงการ โดยใช้หลักคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นพื้นฐานออกแบบกิจกรรม กล่าวคือ หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ 1 เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง ภูมินิเวศน์ภาค ตะวันตก และค้นหาปัญหาในชุมชนที่เยาวชนสนใจ กิจกรรมเวทีที่ 2 จะต่อยอดให้ประเด็นที่เยาวชน สนใจถูกสร้างออกมาเป็นโครงการของเยาวชนเอง โดยใช้วิธีการเขียนโครงการ ขั้นตอน สร้างความชัดเจน ของโครงการ ความเป็นไปได้ในการทำโครงการผ่านศักยภาพของเยาวชน และงบประมาณที่จำกัด ในกระบวนการนี้จะมีทีมคณะทำงานหนุนเสริมแนวทางการเขียนโครงการที่เหมาะสมให้กับเยาวชน โดยให้เยาวชนได้วิเคราะห์ทุนชุมชนเป้าหมาย เมื่อเห็นต้นทุนชุมชนแล้วจะได้ประเด็นที่น่าสนใจที่ ให้เยาวชนเลือก จากนั้นจึงเริ่มเขียนหลักการเหตุผล วัตถุประสงค์การทำงาน และแผนขั้นตอนการทำงาน ตาม หลักการเขียนโครงการ

3. กิจกรรมเวทีที่ 3 หยั่งรากพลเมือง หลังจากที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีที่ 2 และกลับไป เขียนโครงการของตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมต่อไปเป็นกิจกรรมสร้างเป้าหมายการทำโครงการ แต่ละโครงการจะต้องนำเสนอโครงการกับคณะกรรมการ ดำเนินการอนุมัติเสนอสัญญาทำโครงการ เอกสารการเงินโครงการอย่างถูกต้อง และมีกิจกรรมการปลูกพลังเยาวชนให้มีพลังกลับไปดำเนิน โครงการด้วยกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจการทำงานร่วมกัน เช่น กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน กิจกรรม จิตอาสาทำความสะอาดวัด หลังจากจบกิจกรรมเวทีที่ 3 เยาวชนแต่ละทีมจะเริ่มดำเนินการทำโครงการ ตามแผนงานโครงการ กลไกการติดตามความคืบหน้าและกระตุ้นการทำงานโครงการของเยาวชน จะมี กลไกทีมคณะทำงาน และกลไกพี่เลี้ยง ลงพื้นที่ติดตามโครงการของเยาวชน เพื่อกระตุ้นการดำเนิน โครงการ และสรุปบทเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของความเป็นพลเมืองผ่านการทำ โครงการ

4. กิจกรรมเวทีที่ 4 Check Point พลเมือง หลักจากที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนที่ 3 แล้ว เมื่อเริ่มดำเนินโครงการไปได้ระยะหนึ่ง จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนที่ 4 เวทีกิจกรรมสรุป บทเรียนครึ่งทาง เป็นกิจกรรมกระตุ้นการดำเนินงานของเยาวชน ควบคู่กับการสรุปบทเรียนระหว่าง การดำเนินงานโครงการ และต่อยอดความหมายเรื่อง “พลเมือง” ผ่านการสะท้อนการจัดทำสื่อในโครงการ เยาวชนจะต้องนำเสนอความคืบหน้าการทำโครงการผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ผลจากการจัดกิจกรรมเวที ที่ 4 คือ เกิดความสัมพันธ์ในเครือข่ายเยาวชนระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง และได้นำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกันทำ ให้เกิดไอเดียใหม่ๆ ในการดำเนินโครงการ หลังจากจบกิจกรรมเวทีที่ 4 กลไกพี่เลี้ยง จะลงพื้นที่ติดตาม โครงการของเยาวชน เพื่อกระตุ้นการดำเนินโครงการ เสริมสร้างทักษะเครื่องมือการเก็บข้อมูลชุมชน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกับชุมชนและยังเป็นวิธีการที่ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนใน ด้านต่าง สรุปบทเรียน และหนุนเสริมคุณค่าของความเป็นพลเมืองจากการทำโครงการ

5. กิจกรรมเวทีที่ 5 Citizen Network เมื่อเยาวชนได้ทำกิจกรรมในโครงการเสร็จแล้ว กิจกรรมเวทีที่ 5 เป็นกิจกรรมที่เยาวชนจะต้องมานำเสนอสรุปผลการดำเนินโครงการ ผลจากการดำเนิน

โครงการของเยาวชนมีทั้งสำเร็จตามเป้าหมายโครงการ และไม่สำเร็จตามเป้าหมาย สิ่งสำคัญของการนำเสนอและการถอดบทเรียนจากการทำโครงการนั้น ถูกนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ เชื่อมโยงให้เห็นคุณค่าของการเป็นพลเมือง ทักษะการทำงานร่วมกันของเยาวชนจะเป็นประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในสังคม อีกทั้งยังมีกิจกรรม เติมทักษะการคิดเชิงระบบ (system thinking) และสร้างความสัมพันธ์สานเครือข่ายเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก

6. กิจกรรมมหกรรมเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก เป็นกิจกรรมสร้างกลไกการจัดการเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่และเด็กเชื่อมโยงสู่การดูแลคนทุกช่วงวัยในชุมชน นำเสนอผลเยาวชน ภายใต้โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก และเพื่อเปิดพื้นที่ให้กับ เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ตลอดระยะเวลา 1 ปี ที่กลุ่มเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เครื่องมือกระบวนการในการวิเคราะห์ต้นทุน สถานการณ์ชุมชน การออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนผ่านการลงมือทำโครงการจริง กิจกรรมมหกรรมพลังเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก จึงเป็นพื้นที่ให้เยาวชนในโครงการได้มีโอกาสได้นำเสนอและถ่ายทอดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งจัดการความรู้จากประสบการณ์และบทเรียนจากการทำโครงการที่นำไปสู่เส้นทางการเป็นพลเมืองต้นแบบเพื่อสื่อสารต่อสาธารณชน

ทั้ง 6 กิจกรรม เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ผ่านการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นของตนเอง โดยผ่านกระบวนการต่างๆ ในกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงาน ที่เสี่ยงในพื้นที่ และกลไกทีมคณะทำงาน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน และร่วมรับผลประโยชน์ สรุปบทเรียนและปรับกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานโครงการของเยาวชน เยาวชนรุ่นพี่ที่เข้าร่วมโครงการในปีที่ 1 และปีที่ 2 บางคนถูกพัฒนาให้เป็นที่เสี่ยงในการให้คำปรึกษาในการทำโครงการของรุ่นน้อง บทเรียนจากการเข้าร่วมโครงการถูกถ่ายทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องจนเกิดเป็นเครือข่ายเยาวชนภาคตะวันตก

การออกแบบการเรียนรู้ของกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ที่ต้องพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องการเรียน การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิต การออกแบบการเรียนรู้จะต้องเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ดังนี้

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ต้องพัฒนาทักษะด้านการพูด การฟัง การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ความสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ รู้เท่าทันและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคมโลก ด้วยการให้เด็กได้ลงไปเรียนรู้ สัมผัส และลงมือทำกิจกรรมจริงร่วมกับคนในชุมชน การออกแบบการเรียนรู้ต้องเป็นกิจกรรมที่สนุก แต่แฝงไว้ด้วยข้อคิด และเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทดลองและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

ระดับอาชีวศึกษา ต้องตอบสนองต่อวิชาชีพที่เขาเรียนอยู่เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ มีอาชีพ ใช้โจทย์โครงการเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงให้เยาวชนนำความรู้จากห้องเรียนไปทดลองใช้ในชุมชน เพื่อให้เขามีมุมมองและทัศนคติที่กว้างขึ้น รู้เท่าทันสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่าง

รวดเร็ว ต้องเติมทักษะการพูด การฟัง การคิดวิเคราะห์ และการตั้งคำถาม เพื่อให้เยาวชนไปหาคำตอบกับสิ่งที่สนใจด้วยตนเอง หรือทำควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติและทดลองในวิทยาลัย การทำกิจกรรมกับเยาวชนกลุ่มนี้ต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของพวกเขา จากนั้นต้องขยับการเรียนรู้ทีละขั้น ให้เรียนรู้จากการลงมือทำ และมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

ระดับอุดมศึกษา เน้นการนำความรู้ในห้องเรียนลงไปเรียนรู้และถ่ายทอดร่วมกับคนในชุมชนเป็นระยะ เน้นไปที่การศึกษาและหาคำตอบร่วมกับชุมชน และต้องมีระยะเวลาที่นานพอ เพื่อให้เขาได้สัมผัสปัญหาพร้อมกับชุมชน การทำกิจกรรมจะไปเน้นการพูดคุย วิเคราะห์ข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ต้องให้อิสระให้เยาวชนได้ลงมือทำอย่างเต็มที่ ทั้งออกแบบวางแผนการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ใช้โซเชียลมีเดียกระตุ้นการเรียนรู้ เพราะเยาวชนวัยนี้คุ้นเคยกับการทำหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน ไม่ชอบทำอะไรซ้ำ กิจกรรมจึงต้องออกแบบใหม่อยู่เสมอ และชอบกระบวนการที่ตรง ชัดเจน ไม่ใช่เวลามาก

เด็กนอกสถานศึกษา เน้นไปที่การเรียนรู้จากการลงมือทำ เพื่อนำไปใช้ต่อได้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ และต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้เข้าใจชุมชน จึงสามารถดึงเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ได้ กระบวนการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นและปรับได้ตามสถานการณ์ เป็นกิจกรรมที่ได้ลงมือทำจริง และสามารถเห็นผลลัพธ์ที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตประจำวัน

การออกแบบการเรียนรู้ของทั้ง 4 ระดับ เน้นการสร้างความสัมพันธ์และจัดเวทีพูดคุยการประชุมแบบไม่เป็นทางการ ผ่อนคลาย สนุก และได้สาระ เริ่มต้นจากทำให้ทุกคนมีความพร้อมที่จะร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรับฟังอย่างเปิดใจ พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนพูดคุยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กล้าคิดกล้าแสดงออก นอกจากนั้นยังเน้นการทำความรู้จักและสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การทำโครงการบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ที่สำคัญคือ ต้องสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนอยากเข้าร่วม และกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เช่น การแบ่งกลุ่มเด็กแต่ละระดับอายุ จะช่วยให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงออก ส่งเสริมภาวะผู้นำทางธรรมชาติที่เด็กสามารถจัดการร่วมกันได้เป็นอย่างดี และยังช่วยเสริมพลังการพูดคุย สร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก พบว่า โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก สร้างหลักคิดในการทำโครงการ คือ จะต้องดำเนินโครงการจากการเรียนรู้ชุมชน ร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการติดตามการดำเนินงานของเยาวชนในโครงการผ่านกลไกพี่เลี้ยง และกลไกทีมคณะทำงาน ผ่านการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม เป็นสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นเยาวชนต้นรู้ผ่านการถอดบทเรียนจากการทำกิจกรรม องค์ความรู้ต่างๆ ถูกสรุปออกมาและเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่อง พี่เลี้ยงและกลไกทีมคณะทำงาน จะต้องใช้ทักษะการฟัง การตั้งคำถาม และการรับฟังความคิดเห็นของเยาวชน กระตุ้นให้เยาวชนได้คิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงสถานการณ์

เสริมสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน (Empowerment) วางแผนปรับปรุงให้การดำเนินงานครั้งต่อไปมี ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ทั้งเรื่องของการจัดกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินงาน การสรุปบทเรียน จะเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความชัดเจนกับการ ดำเนินโครงการ และสามารถแลกเปลี่ยนบทเรียนกระบวนการในแต่ละขั้นตอนกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนได้ ช่วยให้เกิดการสังเคราะห์ความรู้และช่วยให้การจัดกระบวนการแต่ละขั้นตอนมีประสิทธิภาพ ทำให้เห็น ปัจจัย เงื่อนไข และข้อจำกัดกับการดำเนินงานโครงการทั้งในระดับเด็กและเยาวชน การหนุนเสริมของ พี่เลี้ยง และทีมคณะทำงาน ตลอดจนกลไกการดำเนินงานและการบริหารจัดการโครงการ นอกจากนี้ยังมีการสรุปบทเรียนกระบวนการดำเนินงานของทีมคณะทำงาน ร่วมกับทีมมูลนิธิสยามกัมมาจล ทั้งในช่วงต้น น้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตลอดจนการสรุปบทเรียนร่วมกับพี่เลี้ยง เพื่อนำมาปรับกระบวนการระหว่าง การดำเนินงานอย่างสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ให้การขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ ภูมิศึกษา โครงการพลังเด็กและ เยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก เป็นการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปจากปรากฏการณ์วิทยาเป็น กระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจในการดำเนินของ โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ ภูมิสังคมภาคตะวันตก อาจมีการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบและกลยุทธ์การดำเนินงานในพื้นที่อื่นๆ ตาม สถานการณ์ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต จากการศึกษาดังกล่าวความสำเร็จของการ สร้างเยาวชนต้นรู้ ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี ดังนี้

1. กลไกการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 กลไกละเอียด ได้แก่

1.1 กลไกทีมคณะทำงาน เป็นทีมขับเคลื่อนโครงการ มีกลไกการติดตามของมูลนิธิสยาม กัมมาจล กำหนดบทบาทหน้าที่และพัฒนาทักษะการทำงานเด็กและเยาวชนให้กับกลไกทีมคณะทำงาน

1.2 กลไกคณะทำงานระดับจังหวัด และ 1.3 กลไกพี่เลี้ยง จะมีกลไกทีมคณะทำงานเข้ามาหนุน เสริมการทำงานเด็กและเยาวชน รับฟังความคิดเห็นของการทำงานเด็กและเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนารูปแบบการหนุนเสริมเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ทั้งนี้กลไกทีมคณะทำงาน

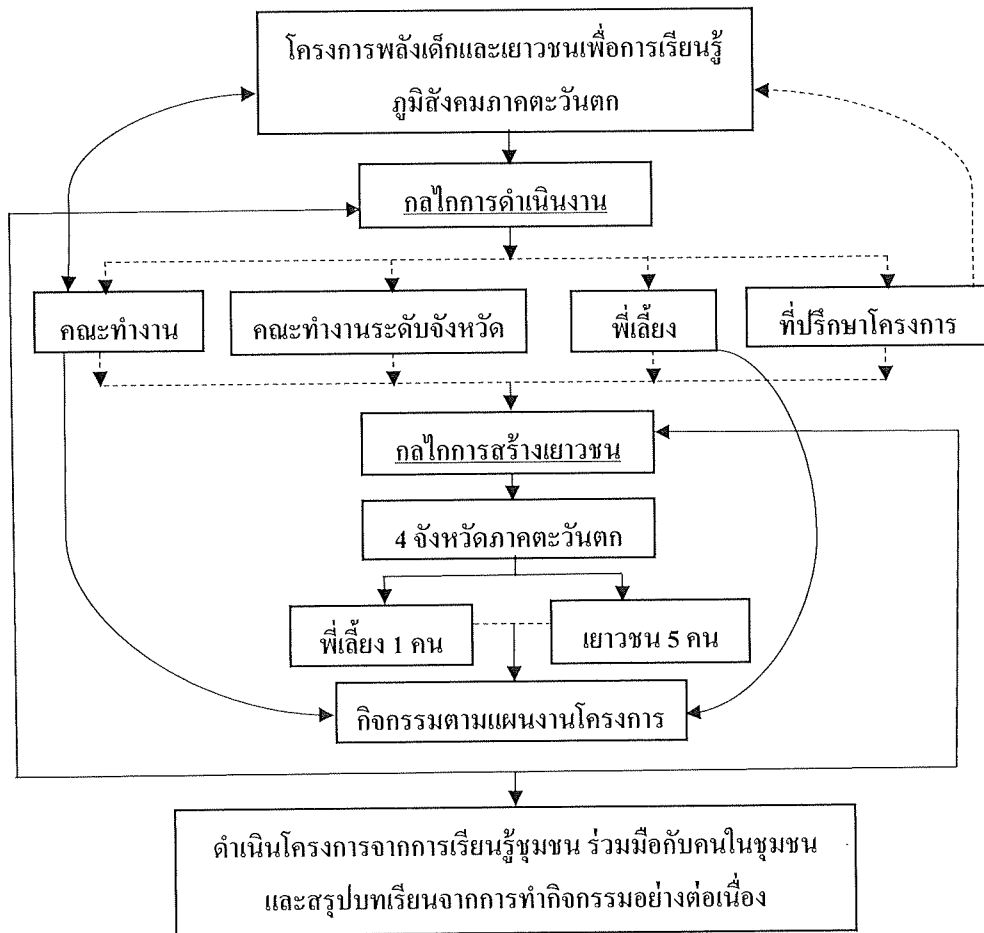
1.4 กลไกทีมที่ปรึกษาโครงการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในการทำงานด้านเด็ก และเยาวชน การทำงานด้านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนักพัฒนาอิสระ ในให้ข้อเสนอแนะ รูปแบบ มุมมอง และแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทีมคณะทำงานโครงการ ได้วางแผนพัฒนาการขับเคลื่อนงานได้อย่างเหมาะสม

เงื่อนไขความสำเร็จ กล่าวคือ เมื่อสร้าง 4 กลไกให้สำเร็จเพื่อให้มีชุดทักษะในการทำงานเด็ก และเยาวชน แนวทางการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในภูมิภาคตะวันตกที่เหมาะสมแล้ว จะนำไปสู่การ สร้างกลไกการสร้างเยาวชน

2. กลไกการสร้างเยาวชน เมื่อกลไกการดำเนินงาน มีทักษะความรู้ในการขับเคลื่อนงานเยาวชน การสร้างเยาวชนให้เป็นเยาวชนต้นรู้นั้นต้องหากลุ่มเยาวชนที่มีความพร้อมเข้าร่วมโครงการ กลุ่มละ 5 คน

มีพี่เลี้ยง 1 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ 6 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมเยาวชน
 นับ 1 ถึงกิจกรรมเยาวชนนับ 5 และกิจกรรมมหกรรมเด็กและเยาวชนภาคตะวันตก กลไกการสร้างเยาวชน
 ให้เป็นพลเมืองต้นรู้ ต้องอยู่ภายใต้กลยุทธการขับเคลื่อนโครงการของเยาวชนที่ต้องเรียนรู้จากชุมชน
 ร่วมมือกับคนในชุมชน และกลับมาสรุปบทเรียนจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขความสำเร็จ กล่าวคือ การที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเวทีตามแผนงานในโครงการ
 6 กิจกรรม โดยมีกลไกที่มั่นคงดำเนินงาน และกลไกที่มีพี่เลี้ยง ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมของแต่ละ
 ช่วงวัย รวมทั้งการติดตามหนุนเสริมโครงการของเยาวชน สรุปบทเรียนจากการทำโครงการของเยาวชน
 และเชื่อมโยงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นพลเมืองอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่การสร้างเยาวชนต้นรู้ได้

ภาพที่ 1 ข้อสรุปเชิงทฤษฎี การสร้างพลเมืองต้นรู้

อภิปรายผล

ในการวิจัย เรื่อง รูปแบบและกลยุทธการสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็ก
 และเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งข้อสรุปเชิงทฤษฎี

สามารถใช้อ้างอิงได้เฉพาะโครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก ผลการศึกษาถึงรูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองต้นรู้ กรณีศึกษา โครงการพลังเด็กและเยาวชน เพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

รูปแบบการทำโครงการของเยาวชนฯ ดังกล่าว ใช้หลักของงานวิจัยที่มุ่งเน้นของการทำงาน อย่างมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนกับชุมชน ร่วมมือกับชุมชน บนพื้นฐานศักยภาพของตนเอง อีกทั้งขั้นตอน ของการทำโครงการจะต้องมีขั้นตอนที่เหมาะสม ตรงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย อีกทั้งเยาวชนถูก พัฒนาทักษะการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลชุมชนให้สามารถเก็บข้อมูลชุมชนได้สะดวกมากขึ้น พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) อรุณี เวียงแสง (2550) ได้สกัดองค์ความรู้จาก ประสบการณ์ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ว่าเป็นงานวิจัยที่เน้นการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การสร้างคนหรือ กระบวนการเรียนรู้อันเกิดมาจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือ สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพลังของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชน แม้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัยในการเสริมพลัง ชุมชน แต่ภายใต้ขั้นตอนและกระบวนการทำงานนั้นต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและศึกษาชุมชน “เครื่องมือ 7 ชิ้น” เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกับชุมชนและยังเป็นวิธีการที่ทำให้เห็น ศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ด้วยเครื่องมือ 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กร ชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต

แนวทางการสร้างเยาวชนต้นรู้ จะต้องดำเนิน โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน แต่ละ กิจกรรมสะท้อนถึงประโยชน์และคุณค่าของความเป็นพลเมือง พบว่ามีสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภรัตน์ รัตนมูขัย (2556) การพัฒนาสู่ความเป็นพลเมืองต้นรู้ นั้น กระบวนการทางการศึกษา และการทำกิจกรรมจิต อาสา เป็นแนวทางที่หลากหลาย ประเทศกำลังดำเนินการขับเคลื่อนการบริการสังคม (Service – Learning) นับเป็นแนวทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมหรือโครงการเพื่อ สังคม ชุมชน โดยกิจกรรมนั้นจะสะท้อนความคิดและมองเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมโครงการ และทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นพลเมืองต้นรู้ กระบวนการทำโครงการใช้วิธีของของความเป็นจิตอาสา นอกจากเรื่องการทำมาความดีแล้ว สิ่งที่มาจากการมีจิตอาสา คือ จิตสาธารณะที่เชื่อมโยงกับคุณลักษณะ ของการเป็นพลเมืองต้นรู้

การสร้างการเรียนรู้ของโครงการพลังเด็กและเยาวชน คือการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ และการถอดบทเรียน องค์ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จะถูก ถ่ายทอดและสามารถนำข้อมูลต่างมาวิเคราะห์วางแผนการทำโครงการต่อไป พบว่าสอดคล้องกับแนวคิด การเสริมพลังอำนาจ ศิรินุช ครุฑทศกะ (2553) ทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Theory) มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการศึกษาเพื่อการสร้างพลัง โดย เปาโลเฟร์ (Paulo Freire) นักศึกษาชาวบราซิล ในช่วงปี ค.ศ.1960-1970 ใช้วิธีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่ มีการแลกเปลี่ยนการแสดง

ความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ นำไปสู่ภาพของการแก้ไขปัญหา ในอนาคต พัฒนาจึงเป็นกลวิธีการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมือง ตื่นรู้ของ โครงการ แฟร์มีความเชื่อว่าการศึกษที่ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเองได้ คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Kieffer (1984, 354-361) ให้ความหมายของการ เสริมสร้างพลังอำนาจ คือ กระบวนการปรับเปลี่ยนและพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงานและการ แก้ไขปัญหา ความสามารถของบุคคลแต่ละคนในการจัดการการกับสภาวะแวดล้อมต่างๆ และมุ่งเน้น หาทางออกการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า การสร้างพลเมืองตื่นรู้ จำเป็นต้องสร้างกลไกเครือข่าย การพัฒนาเยาวชนหลายๆ กลุ่ม การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองตื่นรู้จะไม่สำเร็จหาก ไม่มีความร่วมมือ ระหว่างกลไกและเครือข่ายการทำงานเด็กและเยาวชนร่วมกัน
2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การสร้างพลเมืองตื่นรู้ ในภูมิภาคอื่นๆ เนื่องจากบริบทพื้นที่ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกัน

รายการอ้างอิง

โครงการพลังเด็กและเยาวชนเพื่อการเรียนรู้ภูมิสังคมภาคตะวันตก

ชาย โปธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจกัด (มหาชน).

ประเวศ วะสี. (2546) การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน

พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2547). ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิถีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการ พัฒนาประเทศ. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 19,1(เมษายน - กันยายน), 13-21.

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

วิจารณ์ พานิช. (2556). ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. มูลนิธิสยามกัมมาจล: เอส. อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์

ศิรินุช ครุฑทศกะ. (2553). เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษาเครื่องมือวิจัย ภาพชีวิตจิตใจเรื่องราว. (ปริญาญาคิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)), มหาวิทยาลัยมหิดล

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2556). การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกับการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจ สังคม. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุภางค์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อรุณี เวียงแสง. (2550). จากคนสามหมอกสู่คนสามน้ำ : จากหลักการสู่ปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท ส.เอเชียเพรส (1989) จำกัด

Kieffer, C. 1984. Citizen Empowerment: A Development Perspective. *Prevention in Human
Services*. 3(March): 9-361.